

4. Худяков А. И. Налоговое право Республики Казахстан. Общая часть : учебник / А. И. Худяков. – Алматы : Норма-К, 2003. – С. 37.
5. Самсін І. Підстави виникнення податкового зобов'язання за Податковим кодексом України / І. Самсін // Вісник. – № 3 (66). – К., 2011. – С. 179–186.
6. Шемшученко Ю. С. Юридичний словник-довідник / Ю. С. Шемшученко ; [худож. оформ. В. М. Штогриня]. – К. : Феміна, 1996. – С. 252–253.
7. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
8. Закон України “Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2181-14>.
9. Самсін І. Співвідношення понять “податковий обов'язок” та “податкове зобов'язання” в законодавстві України / І. Самсін // Вісник Верховного Суду України. – 2011 – № 9 (133). – С. 34–38.
10. Податковий кодекс України: постатейний коментар : у 2 ч. / [В. В. Білоус, Л. К. Воронова, О. О. Головашевич та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2011. – Ч. 1. – С. 319.
11. Порохов Е. В. Теория налоговых обязательств : учебное пособие / Е. В. Порохов. – Алматы, 2009. – С. 94–95.
12. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – 556 с. – Режим доступу : <http://sts.gov.ua/nk>.
13. Наказ ДПА України 17.05.2010 № 335 “Про затвердження форми та Порядку складання Зведеної інформації про складові сум переplat податків, зборів (обов'язкових платежів) з урахуванням визначених чинним законодавством термінів сплати” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://document.ua/pro-zatverdzhennja-formi-ta-porjadku-skladannja-zvedenoi-in-doc24114.html](http://document.ua/pro-zatverdzhennja-formi-ta-porjadku-skladannja-zvedenoi-informacii-pro-skladovi-sum-perеплат-податків,-зборів-(обов'язкових-платежів)-з-урахуванням-визначених-чинним-законодавством-термінів-сплати).
14. Реформування бюджетної системи України на інноваційних засадах : монографія / кол. авт. ; [заг. ред. Ф. О. Ярошенка]. – К. : М-во фінансів України, 2010. – 544 с.
15. Gray C. Fiscal Policy and Economic Growth/the Word Bank report / Cheryl Gray Tracey Lane Aristomene Varoudakis. – Washington : DC, 2007. – 356 p.

УДК 338.1:631.11

ББК 65.32

Якубів В.М.

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЗІ СТАНОВЛЕННЯМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника,
Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України,
кафедра обліку і аудиту,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 596003,
e-mail: valentuna-ya@i.ua

Анотація. У статті проаналізовано основні тенденції сільського розвитку та становлення аграрних підприємств у сільських територіях. Обґрунтовано методику інтегральної оцінки результативності розвитку аграрних підприємств і сільського розвитку. Визначено пріоритетні можливості в забезпеченні перспективи сільського розвитку.

Ключові слова: сільський розвиток, інтегральна оцінка, аграрні підприємства, сільська територія, рейтинг розвитку.

Annotation. The basic tendencies of the rural development and establishment of agriculture in rural areas are exposed in the article. Methods of evaluation of the integrated development of agricultural enterprises and rural development are set. Determined capabilities in ensuring the prospects of rural development.

Key words: rural development, integrated assessment, agricultural enterprises, rural area development rating.

Вступ. Забезпечення сільського розвитку є стратегічним завданням нашої країни, оскільки він охоплює життєдіяльність сільського населення, становлення сільського господарства, функціонування підприємницьких культур і соціальної сфери села. Аграрні підприємства є важливою складовою сільського розвитку й прямо чи опосередковано впливають на нього. Проте важливим є дослідження місця й ролі аграрних підприємств у забезпеченні сільського розвитку та визначення інших важливих зумовлюючих факторів.

Проблеми налагодження розвитку аграрних підприємств у становленні сільських територій і сільському розвитку розглядаються в працях І.Баланюка [1, с.45–52], О.Бородіної [2, с.60–64], М.Бутко [3, с.75–78], В.Геєця [4, с.362–370], М.Лендела [5, с.248–268], Г.Черевка [6, с.70–74] та ін. Водночас, ураховуючи особливості регіонального функціонування аграрного сектору та становлення сільських територій, визначена проблема не є повністю дослідженою.

Постановка завдання. Метою нашої статті є оцінка визначальних тенденцій та обґрунтування перспектив сільського розвитку у взаємозв'язку зі становленням аграрних підприємств.

Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи: аналізу й синтезу, розрахунково-конструктивний, порівняння, узагальнення та наукової абстракції.

Результати. Для дослідження взаємозв'язку між процесами сільського розвитку та функціонуванням аграрних підприємств запропоновано застосування методики на основі інтегральних показників шляхом визначення рейтингу кожного району в загально-регіональному (Карпатському регіоні) значенні. Таким чином, визначено два інтегральні показники: розвиток аграрних підприємств і розвиток сільської території.

Для розкриття першого комплексного показника – інтегральної оцінки розвитку аграрних підприємств використано чотири індивідуальних показники:

- 1) кількість аграрних підприємств;
- 2) середній розмір аграрних підприємств;
- 3) обсяг виробництва валової продукції;
- 4) ефективність виробництва (виробництво валової продукції на 100 га).

Усі відібрані показники характеризують позитивну тенденцію розвитку аграрних підприємств, тобто зі збільшенням зазначених величин покращується загальна ситуація становлення господарюючих суб'єктів. Наявність односпрямованості показників є важливим методичним аспектом в інтегральному оцінюванні.

На основі даних проведеного аналізу розвитку аграрних підприємств Карпатського регіону в середньому за 2007–2011 рр. узагальнено ряд висновків, зокрема, обчислення інтегрального показника розвитку аграрних підприємств дало змогу оцінити аналізовані райони за місцем у рейтингу загально-регіонального значення. Так, на перших місцях знаходяться райони Львівської області, зокрема, Стрийський, Золочівський, Сокальський, Пустомитівський. У цих районах сконцентровано найбільшу кількість аграрних підприємств області. Цей взаємозв'язок між кількістю господарств і рейтингом не може мати однозначного тлумачення, проте, очевидно, у районах, де є більша кількість аграрних підприємств, зосереджено кращі природно-кліматичні, економічні та інші умови для розвитку агробізнесу.

Загальний аналіз оцінки рейтингу районів по всіх областях дав змогу прослідкувати ще одну тенденцію, яка пов'язана з тим, що вищі місця займають райони рівнинної підзони, зокрема, Золочівський, Пустомитівський, Бузький, Городенківський, Рогатинський, Новоселицький, Кіцманський. Вони відзначаються високими індивідуальними показниками розвитку, тобто це свідчить про їх аграрну орієнтацію. Причиною такого явища є, передусім, наявність природно-кліматичних переваг місцевості, оскільки саме в цих районах зосереджено рівнинні рельєфи, родючі чорноземи й сприятливі погодні умови.

На останніх місцях у рейтингу знаходяться райони, де сконцентровано незначну кількість аграрних підприємств, які складають малу частку у виробництві валової продукції сільського господарства Карпатського регіону.

Особливістю проведення такого аналізу є те, що до кола досліджуваних об'єктів увійшли не всі райони, зокрема, Рожнятівський, Верховинський, Косівський, Сколівський, Турківський, Великобerezнянський, Воловецький, Хустський, Герцаївський та ін. Причиною цього є те, що ці райони відносяться здебільшого до гірських, де слабо розвинуте аграрне підприємництво.

Наступним етапом дослідження є визначення інтегрального показника сільського розвитку. З використанням вищеописаної методики для оцінки комплексного явища взято чотири індивідуальні показники:

- чисельність населення;
- рівень зайнятості;
- середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві;
- обсяг інвестицій у місцевість.

Зазначені показники позитивно впливають на сільське зростання, тобто із збільшенням усіх індивідуальних показників зростатиме інтегральний показник і загальний стан розвитку певного об'єкта.

Узагальнені результати визначення інтегральної оцінки сільського розвитку районів Карпатського регіону в середньому за 2007–2011 рр. дали змогу узагальнити ряд висновків.

Найвищі місця в рейтингу зайняли Пустомитівський і Стрийський райони Львівської області, Калуський район Івано-Франківської області й Ужгородський район Закарпатської області. Інтегральний показник у цих районах більший від 1, що свідчить про наявність кращих умов розвитку сіл цих районів ніж середньорегіональних. Однією з причин цього є те, що зазначені райони територіально близькі до обласних центрів, де сконцентровано економічні переваги місцевості.

Найнижчий рівень сільського розвитку спостерігається в районах Чернівецької області (Кельменецький, Кіцманський і Путивльський), де інтегральний показник сільського розвитку майже вдвічі нижчий від 1. Це свідчить про низький рівень життя й праці на селі.

Загальний аналіз показує незадовільний стан розвитку сільських територій Карпатського регіону, оскільки в більшості районів спостерігаються інтегральні показники сільського розвитку значно нижчі від 1.

Детальніший аналіз взаємозв'язку між інтегральною оцінкою розвитку аграрних підприємств і становленням сільських територій подано в табл. 1, де на основі групування виділено певні залежності.

Таблиця 1

Вплив розвитку аграрних підприємств на становлення сільських територій Карпатського регіону*

Група районів за інтегральним показником розвитку аграрних підприємств	Кількість районів	Середній інтегральний показник розвитку аграрних підприємств	Середній інтегральний показник розвитку сільських територій
1. До 0,634	14	0,380	0,526
2. 0,635–1,158	24	0,825	0,980
3. 1,159 і більше	10	1,313	1,031
Разом	48	0,845	0,948

* Розраховано за даними джерел: [7, с.66, 111, 119, 157, 293, 324, 358; 8, с.42, 56, 102, 162, 186].

У табл. 1 відображено результати групування районів карпатських областей за інтегральним показником розвитку аграрних підприємств. До I групи віднесено 14 районів з найнижчим рівнем розвитку аграрних підприємств. До II групи входить 24 райони із середнім рівнем розвитку аграрних підприємств і до III групи віднесено 10 районів, які відзначаються найкращими показниками рівня розвитку аграрних підприємств.

Детальний аналіз у пообласному й районному розрізах (табл. 2) показує, що у Львівській, Івано-Франківській і Чернівецькій областях спостерігається різномірність у рівні розвитку аграрних підприємств. У Закарпатській області всі райони відносяться до I та II груп, тобто характеризуються невисоким рівнем розвитку аграрних підприємств.

Порівнявши отримані інтегральні оцінки розвитку аграрних підприємств та сільських територій у кожній групі (табл. 1, 2), узагальнено ряд висновків.

Таблиця 2

Групування районів карпатських областей за інтегральним показником розвитку аграрних підприємств*

Групи районів за інтегральним показником розвитку аграрних підприємств	Область Карпатського регіону	Назви районів
1. До 0,944	Івано-Франківська	Галицький, Тлумацький, Богородчанський, Надвірнянський
	Львівська	Мостиський, Перемишлянський, Старосамбірський
	Закарпатська	Іршавський, Рахівський, Свалявський, Тячівський, Хустський
	Чернівецька	Глибоцький, Путивльський
2. 0,945–1,380	Івано-Франківська	Снятинський, Долинський, Калуський, Коломийський
	Львівська	Бродівський, Городоцький, Дрогобицький, Жидачівський, Жовківський, Кам'янка-Бузький, Миколаївський, Радехівський, Самбірський, Яворівський
	Закарпатська	Берегівський, Виноградівський, Мукачівський, Ужгородський
	Чернівецька	Вижницький, Застанівський, Кельменецький, Сокирянський, Сторожинецький, Хотинський
3. 1,381 і більше	Івано-Франківська	Городенківський, Рогатинський, Тисменицький
	Львівська	Бузький, Золочівський, Пустомитівський, Сокальський, Стрийський
	Закарпатська	–
	Чернівецька	Кіцманський, Новоселицький

* Розраховано за даними джерел: [7, с.66, 111, 119, 157, 293, 324, 358; 8, с.42, 56, 102, 162, 186].

По-перше, у III групі (табл. 1, 2) зосереджено райони, у яких найвищі обидва інтегральні показники. До цієї групи відносяться райони рівнинних територій областей, де є кращі природно-кліматичні умови для ведення сільськогосподарського виробництва. Крім цього, у районах III групи розташовано важливі бізнес-єдиниці промисловості та інших галузей економіки. Тобто, ураховуючи високі показники сільськогосподарського розвитку регіонів III групи, не можна применшувати ролі не аграрних виробництв у становленні цих сільських територій.

По-друге, до II групи районів увійшли 24 райони, у яких аграрне підприємництво розвинуте на середньому рівні, про що свідчить інтегральний показник – 0,925. До цієї

групи належать райони рівнинної й передгірської частин регіону. Інтегральний показник сільського розвитку в ній групі є вищим від середньорегіонального рівня й становить 0,980. Це пов'язано з надходженням значних інвестицій у розвиток туристичної індустрії даної місцевості.

По-третє, до I групи (табл. 1, 2) увійшло 14 районів з низькими інтегральними показниками розвитку аграрних підприємств і сільських територій. Це показує, що значна кількість сіл Карпатського регіону характеризується негативними процесами щодо функціонування аграрних підприємств та умов життя й праці селянства.

Таким чином, досліджуючи наявність взаємозв'язку між розвитком аграрних підприємств і сільським зростанням, на базі проаналізованих даних можна стверджувати про існування такої залежності. Водночас очевидно, що вона не є великою, а значно суттєвіше впливає на розвиток сільських територій залучення інвестицій.

Для встановлення тісноти зв'язку між аналізованими процесами проведено кореляційно-регресійний аналіз. Метою таких дій є виявлення прямого чи зворотного зв'язку та його величини показників розвитку аграрного підприємництва й залучення інвестицій в основний капітал на сільське зростання. Тобто при визначенні лінійної залежності типу

$$Y_x = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2$$

використовуються такі значення змінних:

Y_x – інтегральний показник сільського розвитку;

a_0, a_1, a_2 – параметри рівняння, які обчислюються на основі вхідних даних;

x_1 – частковий індекс обсягу залучення інвестицій у сільську місцевість;

x_2 – інтегральний показник розвитку аграрних підприємств.

При цьому для забезпечення одновимірності всіх аналізованих показників у регресійному аналізі використовуються індексні величини.

У результаті математичних розрахунків, здійснених в MS Excel, отримано рівняння зв'язку, що показує залежність результативної ознаки Y від двох факторних x_1 та x_2 . Таке рівняння має вигляд:

$$Y = 0,634 + 0,283 x_1 + 0,037 x_2.$$

Таким чином, із збільшенням часткового індексу обсягу залучених інвестицій у сільську місцевість на одиницю інтегральний показник сільського розвитку підвищується на 0,283, а при зростанні інтегрального показника розвитку аграрних підприємств на одиницю інтегральна оцінка сільського розвитку зростає на 0,037.

Таке рівняння свідчить про наявність прямого зв'язку між розвитком агроформувань і сільським зростанням. Однак вплив динаміки залучення інвестицій у сільські території на результативний показник є значно більшим.

Проведення кореляційно-регресійного аналізу передбачає також можливість визначення тісноти зв'язку між досліджуваними факторами. Так, для характеристики щільності зв'язку використовують множинний коефіцієнт кореляції (R), що показує, яку частину загальної кореляції складає вплив виділених факторів x_1 та x_2 на досліджувану результативну ознаку.

У цьому разі $R=0,862$, що свідчить про високу щільність зв'язку між аналізованими ознаками.

Сукупний коефіцієнт множинної детермінації $R^2 = 0,744$ показує, що варіація інтегрального показника сільського розвитку на 74,4% зумовлюється двома обраними факторами: обсягом залучених інвестицій і розвитком аграрних підприємств. Оцінка розрахункового критерію Фішера (65,25) свідчить про адекватність отриманого рівняння регресії.

Висновки. Отже, проведене дослідження взаємозв'язку між становленням аграрних підприємств і сільським розвитком різними способами – за допомогою інтегральних оцінок, групування та кореляційно-регресійного аналізу дає змогу узагальнити ряд висновків:

1) існує прямий зв'язок між показниками розвитку аграрних підприємств та сільським зростанням;

2) на даному етапі розвитку аграрно-економічних відносин на селі аграрні підприємства здійснюють позитивний, але незначний вплив на розвиток сільських територій;

3) у процесі аналізу виявлено фактор, що має найбільший (з виокремлених) вплив на розвиток села – це залучення інвестицій.

За результатами дослідження встановлено, що перспектива сільського розвитку Карпатського регіону залежить як від розвитку сільського господарства й аграрних підприємств, так і (в основному) від вкладення інвестицій у підприємницький сектор регіону.

1. Баланюк І. Ф. Розвиток господарств населення та агроформувань у регіоні / І. Ф. Баланюк // Регіональні проблеми розвитку агропромислового комплексу : зб. наук. доп. – Львів : Львів. обл. спілка екон. України, Львів. нац. аграр. ун-т, 2009. – С. 43–54.
2. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2009. – № 5. – С. 59–64.
3. Бутко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні / М. Бутко, М. Мурашко // Економіка України. – 2009. – № 7. – С. 74–78.
4. Геєць В. М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / В. М. Геєць. – К. : Світогляд, 2003. – 438 с.
5. Лендел М. А. Аграрне виробництво в Карпатському регіоні : сучасний стан, тенденції, перспективи розвитку : [монографія] / М. А. Лендел. – Ужгород : Карпати, 2006. – 516 с.
6. Черевко Г. В. Науково-методологічні засади зрівноваженого розвитку сільських територій / Г. В. Черевко, І. В. Сембай // Аграрна економіка. Науковий журнал Львівського НАУ. – 2008. – Т. 1, № 1–2. – С. 70–74.
7. Регіони України 2011 : у 2 т. : стат. зб. – К. : Держ. комітет статистики України, 2011. – Т. 1. – 366 с.
8. Регіони України 2011 : у 2 т. : стат. зб. – К. : Держ. комітет статистики України, 2011. – Т. 2. – 806 с.

УДК 65.7325
ББК 60.665

Василюк М.М.

ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІК ВИТРАТ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника,
Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України,
кафедра обліку і аудиту,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 596003

Анотація. У статті досліджується один із важливих об'єктів обліку – витрати підприємства. Від достовірності інформації залежить правильність визначення фінансових результатів діяльності підприємства, що, у свою чергу, дозволяє визначити ефективність та якість роботи трудового колективу. Оптимізація витрат забезпечує дотримання режиму економії, зростання продуктивності праці, скорочення непродуктивних витрат, що сприяє підвищенню рентабельності підприємства.

Ключові слова: витрати, оптимізація витрат, собівартість, контроль витрат, аналіз.

Annotation. In the article, one of the important central facilities accounting – expenditures. From the accuracy of the information about this object depends on the correctness of the definition of financial performance of the company. They allow you to determine the effectiveness and quality of the workforce. Cost optimization enforces austerity, increase productivity, reduce overhead, thus enhancing profitability.

Key words: expenses, costs, cost, costcontrol, analysis.